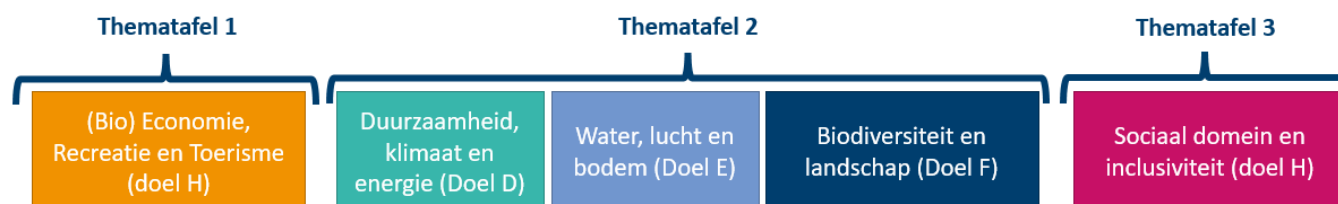

Verslag Gebiedssessies ronde 1, Lokale Ontwikkelingsstrategie provincie Zeeland t.b.v. LEADER op 21, 22 en 23 november 2022

1. Proces

Op 21, 22 en 23 november zijn gebiedssessies gehouden in drie Zeeuwse regio's, namelijk Zeeuws-Vlaanderen (30 deelnemers), Noord-Beveland, Zuid-Beveland en Walcheren (23 deelnemers) en Schouwen-Duiveland en Tholen (27 deelnemers). De aanleiding van deze gebiedssessies is de nieuwe programmaperiode van het Gemeenschappelijk Landbouw en Plattelandsbeleid van de EU (GLB 2023-2027). LEADER is hierbinnen een bottom-up interventie binnen het Nationaal Strategisch Plan (NSP, voorheen POP3+). Voor het LEADER-programma wordt een Lokale Ontwikkelstrategie (LOS) opgesteld. De gebiedssessies in Zeeland zijn bedoeld om input te leveren voor de LOS van de provincie Zeeland. In deze notitie leest u de belangrijkste inhoudelijke punten die zijn medegedeeld tijdens de gebiedssessies, m.b.t. de opgaventabel (bijlage 1 in deze notitie). Deze zijn onderverdeeld naar de thema's van de thematafels. De onderstaande input betreft nuances m.b.t. de opgaventabel die in bijlage 1 staat of extra input en/of aandachtspunten. De thema's die in de opgaventabel genoemd zijn, krijgen in elk geval aandacht in de op te stellen LOS.

Thematafel 1

(Bio) Economie, Recreatie en Toerisme (doel H)

Thematafel 2

Duurzaamheid, klimaat en energie (Doel D)

Water, lucht en bodem (Doel E)

Biodiversiteit en landschap (Doel F)

Thematafel 3

Sociaal domein en inclusiviteit (Doel H)

2. SWOT-Analyse provincie Zeeland

Sterkten

- Veelzijdig platteland, uniek landschap, groenblauwe kwaliteit en daardoor aantrekkelijk voor toeristen en recreanten, op land en zee (watersport)
- Loyaliteit en veerkracht van de mensen
- Grote lokale cohesie
- Diversiteit aan organisaties
- Sterke en aantrekkelijke kustzone van 650 km lang
- Diversiteit aan landschapspotentieel, zout/zout, nat/droog
- Overzichtelijk gebied door eilanden; korte lijntjes, mogelijkheid voor samenwerking
- Mogelijkheden voor duurzame energie
- Sterke havens & industrieën

Zwakten

- Vergrijzing & probleem voor continuïteit van voorzieningenniveau door afnemend draagvlak (arbeidsmarktvraagstukken)
- Binnenland blijft achter bij ontwikkelingen aan de kust
- Dunbevolkt; leefbaarheid komt onder druk, met name in kleine kernen
- Bescheidenheid, weinig innoverend, conservatief
- Leegstand en verpaupering van agrarische bebouwing, zal waarschijnlijk groeien
- Leegstand van beeldbepalende gebouwen in de kleine kernen
- Landelijke en regionale bereikbaarheid met de auto, lokale bereikbaarheid met OV

Kansen

- Geografische ligging zorgt voor veel consumenten; Rotterdam/Antwerpen/Gent en Brugge; NW EU
- Aqua cultuur, biobased economie en onderzoeksinstituten betrekken past in landschap en structuur van Zeeland
- Samenwerking tussen sectoren/onderwijs/overheid/ondernemers; korte lijnen
- Synergie met andere budgetten
- Leren over de grens/gebieden verbinden – Rotterdam/Antwerpen
- Veel ruimte voor nieuwe ontwikkelingen
- Duurzaamheid en kansen voor innovatie
- ICT ontwikkelingen bieden mogelijkheden voor de bereikbaarheid en voorzieningen op het platteland
- Leegstand agrarische bebouwing en ontwikkelpotentie die daar zit
- Aandacht voor belevingen in toerisme: biodiversiteit, landbouw, routes door natuur en binnenland, deltawerken (b.v. Neeltje Jans)

Bedreigingen

- Lokale/kleine initiatieven kunnen moeilijk ruimte krijgen, instituties domineren
- Verzilting van de bodem
- Veel werkgelegenheid buiten Zeeland – aantrekkende werking buiten het gebied, met braindrain van vooral jongeren als gevolg
- Sociale uitdagingen zoals eenzaamheid
- Bereikbaarheid, o.a. files op oeververbindingen / bruggen / waterkeringen
- Toenemende vergrijzing leidt tot groter zorgvraag, die door krapte op de arbeidsmarkt steeds moeilijker ingevuld kan worden
- Afnemend draagvlak voor voorzieningen in landelijk gebied (winkels, OV, zorg etc.)
- Diversiteit aan organisaties en instanties met systemen die te weinig communiceren

3. Input uit thematafels

(Bio) Economie, Recreatie en toerisme

- Er wordt aandacht gevraagd voor een visie op de economie als geheel: zijn de transities haalbaar binnen het huidige economische systeem? Aandacht voor 'grenzen aan groei' / 'ontgroeien' en 'consuminderen'.
- Alle deelnemers onderkennen dat de balans tussen toerisme en leefbaarheid (zeker in de kustgebieden) en biodiversiteit onder druk staat. Er moet meer worden ingezet op kleinschalig kwaliteitstoerisme i.p.v. massatoerisme met huisjesparken volgens de deelnemers.

- Er is in de kustgebieden veel (tijdelijke) leegstand van huizen die zijn opgekocht door toeristen, die slechts enkele weken per jaar in het huis zijn. Daardoor staat de leefbaarheid van dorpen onder druk.
- Er wordt aandacht gevraagd voor de afstemming van de Vlaamse LOS en de Zeeuwse LOS door Vlaamse aanwezigen in Zeeuws-Vlaanderen
- De economie van Zeeland is volgens aanwezigen niet veelzijdig genoeg. Met name gericht op toerisme en recreatie, horeca en industrie. Er zijn wel mooie MKB bedrijven, maar tamelijk onbekend. Er is wel ontwikkelpotentie volgens aanwezigen, wat hard nodig is om een goede arbeidsmarkt te bieden voor jongeren (om braindrain te verminderen).
- Deelnemers onderkennen ontwikkelpotentie voor de culturele sector.
- Deelnemers geven aan dat ook in Zeeland de druk op de ruimte een issue is. Combineren van functies (recreatie, natuur, landbouw en verduurzaming) wordt – waar mogelijk – geadviseerd. En ook: zoeken naar ‘nieuwe’ combinaties: voedselbos dat bijdraagt aan recreatie en verduurzaming landbouw, zorgvoorziening maken van een vervallen schuur met inzet arbeid met afstand tot arbeidsmarkt zijn genoemde voorbeelden.
- Er gaat door veel aandacht uit naar het korter maken van ketens (op Schouwen-Duiveland wordt een voorbeeld van visserij, landbouw en toerisme en recreatie genoemd).
- Benoem in de LOS de verschillende grensoverschrijdende aspecten (zoals arbeidsmarkt, grenstoerisme, bereikbaarheid, relaties met Antwerpen e.d.).
- Online werken zorgt ervoor dat mensen die in Zeeland werken elders kunnen wonen, of mensen die elders wonen in Zeeland kunnen werken. De arbeidsmarkt flexibiliseert en verandert. Zorg dat je in de LOS dit soort ontwikkelingen beschrijft en waar mogelijk faciliteert.
- Het toeristisch-recreatief product moet meer gefocust worden op wandelen en fietsen, zodat mensen niet van A naar B gaan met de auto, want dat levert te veel druk op de bereikbaarheid op.
- Inzetten op klimaatbestendige en natuurinclusieve/duurzame landbouw: waar mogelijk meebewegen met functieverandering van agrarische bedrijven.
- Een deelnemer geeft aan dat de LEADER gelden oorspronkelijk bedoeld zijn voor de landbouwsector en dat besteding van gelden dus met name ten goede moeten komen voor de agrarische sector.
- Aanwezigen geven veel aandacht aan ketens verkorten in Zeeland (‘verkorten loops’)
- Ontwikkelpotentie in vrijkomende agrarische bebouwing: wat gebeurt met grond & vastgoed?
- Krapte op de arbeidsmarkt is risico voor tal van transities, maar ook voor de zorgsector.

Duurzaamheid, klimaat, energie, water, lucht, bodem, biodiversiteit en landschap

- Kans: toevoegen van kleine landschapselementen, belangrijk voor beleving kwaliteit landschap.
- Aangegeven wordt dat door de weidsheid van het landschap, ruimtelijke ingrepen direct een grote impact op het landschap hebben. Dat is een risico voor de landschappelijke structuren, die behouden moeten blijven.
- Wateropgaven zijn van uiterst belang voor de leefbaarheid van Zeeland:
 - Aandacht voor zoetwaterbeschikbaarheid
 - Verdeling en opslag water over het hele gebied.
 - Hergebruik van water promoten, o.a. in de recreatie sector.
 - Nieuwe samenwerkingen stimuleren voor (her)gebruik water tussen toerisme, industrie en landbouw.
 - Water vasthouden via buffergebieden/overloopoevers in de natuur.
 - Wateroverlast tegen gaan, zowel op akkers als in dorpen, door bijvoorbeeld ontsteningen en aanleg van meer groen. Direct ook goed voor het verminderen van hittestress. Misschien met behulp van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of inzet van greenteams.

- Natuur inclusieve landbouw stimuleren, bijvoorbeeld door het inrichten van overgangszones tussen natuurgebieden en 'reguliere' landbouw
- Biologische landbouw stimuleren & nieuwe teelten in verzilde gebieden. Bodemgezondheid vormt een belangrijke basis voor het kunnen vasthouden van zoet water.
- Schorren van de Westerschelde beschermen voor natuur en recreatie beleving.
- De bosstrategie staat nu haaks op het behouden van gezonde ecosystemen. Er worden namelijk in allerlei natuurgebieden vol geplant met bomen, wat ten koste gaat van de diversiteit.
- Klimaatbewust bouwen, bijvoorbeeld door de aanleg van een regenbak onder het huis.
- Stimuleren van regentonnen voor bewoners.
- Natuuradvies bij nieuwbouw, over o.a. de soorten die je in de tuin kan planten en de plant van hagen i.p.v. schuttingen t.b.v. biodiversiteit.
- Natuurbeleving en geschiedenis van het gebied beter benutten voor recreatie/toerisme in het achterland.

Sociaal domein en inclusiviteit

- Aansluiting van sport, kunst en cultuur ten behoeve van het sociaal domein: preventie van zorg behoefte aandacht
- Onderwijs en zorgthema's moeten meer landen in de LOS dan ze nu in de presentatie beschreven staan.
- Onderwijs: bereikbaarheid en aanbod. Waar mogelijk sluiting van scholen tegengaan.
- Er zijn mogelijkheden voor functiemenging in bijvoorbeeld dorpshuizen of kerken: combineren van activiteiten kan ervoor zorgen dat faciliteiten open blijven. Hoe laat je mensen binding blijven voelen met hun directe omgeving. Als ze binding hebben zullen ze eerder gezamenlijke activiteiten oppakken ten gunste van de leefbaarheid en tegen eenzaamheid.
- Behoud van Zeeuwse jongeren is essentieel voor de leefbaarheid; aantrekkelijkheid vergroten voor jongeren is belangrijk (b.v. d.m.v. sport, cultuur, en mogelijkheden op de arbeidsmarkt).
- Samenhangende visie op het sociaal domein is noodzakelijk, want dit domein bestaat uit een lange keten met schakels van elementen die van invloed zijn op elkaar. Het sluiten van scholen/kerken/dorpshuizen is zo'n schakel met enorme impact op de keten van leefbaarheid (echter ook verschillen tussen kernen in hoe groot die impact daadwerkelijk is). Projectvoorstellen binnen LEADER zouden over een schakel moeten gaan, maar wel bijdragen aan de hele keten van leefbaarheid in Zeeland.
- Aandacht gaat uit naar de verduurzaming van de economie, zoals ook beschreven in de opgaven.

Algemeen

- Inwoners vinden het lastig om ideeën door te vertalen naar uitvoerbare projecten. Zorg dus dat dit in de LOS zo laagdrempelig als mogelijk wordt gemaakt.
- Mobiliteit wordt als thema gemist; terwijl er binnen LEADER wel kansen zijn voor kleinschalige mobiliteitsingrepen, zoals wandel- en fietspaden t.b.v. recreatie of bereikbaar maken van zorgvoorzieningen. Slechte mobiliteit maakt mensen eenzaam en/of kwetsbaar. Zeker in Zeeland is mobiliteit een aandachtspunt, vanwege de grote afstanden binnen de Zeeuwse regio's.
- Onderwijs en zorgthema's moeten meer landen in de LOS dan ze nu in de presentatie beschreven staan.
- Men is benieuwd naar de percentages financiering en eigen bijdrage in LEADER-project:
- 30% wordt verleent als subsidie vanuit de EU;
- 30% wordt vergoed vanuit nationale/regionale subsidies (een gemeentelijke pot maken is dus handig, zodat hieruit publieke cofinanciering kan plaatsvinden;

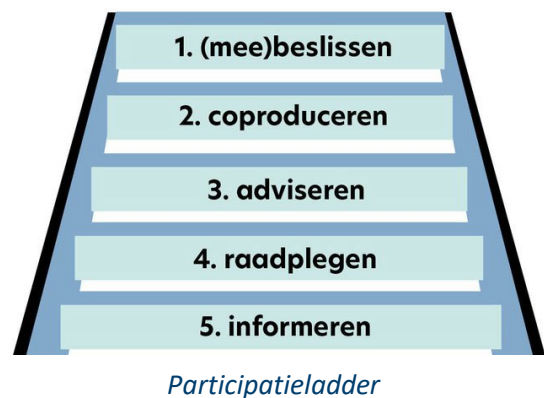
- 40% is eigen bijdrage.
- Vrijwilligers kunnen als waarde (bestede uren) worden meegenomen in het deel eigen bijdrage om zo een deel van de eigen kosten te dekken.
- Mensen kunnen – naar verwachting – vanaf september 2023 aanmelden met projecten en/of projectideeën.

4. Tot slot

De bovenstaande inhoudelijke punten zijn tot stand gekomen uit participatie. Participanten hadden een adviserende rol en de deelnemers zijn geraadpleegd (niveau 3 adviseren en niveau 4 raadplegen) op de participatieladder). Aan de bovenstaande gedeelde inhoud kunnen geen uitspraken worden ontleend t.b.v. de op te stellen LOS in dit proces. Die gedeelde inhoudelijke noten worden als adviezen meegenomen in het opstellen van de Lokale Ontwikkelstrategie. De Lokale Actiegroep (LAG), de begeleidingsgroep van de provincie Zeeland en Bureau BUITEN staan gezamenlijk aan de lat voor het opstellen van de LOS. De LOS moet uiteindelijk na vaststelling in de Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland worden goedgekeurd door een nationale toetsingscommissie.

Tot slot willen we u hartelijk bedanken voor uw deelname aan de gebiedssessies.

Provincie Zeeland
Bureau BUITEN

Bijlage 1: Opgaventabel Zeeland (vanuit analyse & vigerend beleid)

Nr.	(Bio) Economie, Recreatie en Toerisme (doel H)	Duurzaamheid, klimaat en energie (Doel D)	Water, lucht en bodem (Doel E)	Biodiversiteit en landschap (Doel F)	Sociaal domein en inclusiviteit (doel H)
1	Duurzame vormen van toerisme ontwikkelen, o.a. tegengaan overtoerisme (spreiding recreatieve druk)	Terugdringen van het gebruik van primaire grondstoffen	Verzilting tegengaan / verminderen	Tegengaan biodiversiteits daling op land en in zee	Kwetsbare groepen ondersteunen (zorgvragers sociaal domein) & eenzaamheid tegengaan onder ouderen en jongeren
2.	Klimaatbestendige en duurzame landbouw (o.a. stikstofopgaven)	Energietransitie inpassen in landschap, implementeren & lokaal draagvlak	Zoetwatervoorziening en toevoer	Behoud landschappelijke structuren	Behoud van Zeeuwse jongeren (tegengaan 'braindrain'), bereikbaarheid & aanbod van onderwijs
3.	Transities in de industriële clusters Westerschelde (circulair, energie, waterstof)	Klimaatopgaven (droogte/hitte, zeespiegelstijging, opwarming zeewater, infiltratie van water, omgaan met piekafvoer, waterberging etc.)	Behoud en verbetering van de luchtkwaliteit	Behoud slikken, schorren en zandplaten in de Oosterschelde en Westerschelde	Aanbod en beschikbaarheid van woningen voor verschillende doelgroepen, toekomstbestendige en CO2 neutrale woningvoorraad
4.	Inflatie leidt tot economische onzekerheid: ook kosten van productie beheersbaar houden (i.r.t. gas/energieprijzen)	Energiearmoede door hoge prijzen van gas en elektriciteit	Combinatie zeespiegelstijging en bodemdaling	Stikstofprobleem oplossen	Inclusiviteit (LHBT, jongeren, ouderen, mensen met migratieachtergrond)
5.	Arbeidsmarkt vraagt uitkomsten t.b.v. transities in landbouw en	Reductie CO2 uitstoot	Zoet watervoorziening en toevoer & weerbaarheid	Betere bescherming flora en fauna,	Betaalbaarheid van het leven (energiearmoede)

Nr.	(Bio) Economie, Recreatie en Toerisme (doel H)	Duurzaamheid, klimaat en energie (Doel D)	Water, lucht en bodem (Doel E)	Biodiversiteit en landschap (Doel F)	Sociaal domein en inclusiviteit (doel H)
	industrie, zorg m.b.t. vergrijzing, techniek etc.		tegen zoetwatertekorten	gezonde ecosystemen	ede, toename voedselbankvragers etc.)
6.	Culturele infrastructuur robuust, verbonden, vernieuwend, toegankelijk en compleet		Kwaliteit oppervlaktewater		Toegankelijkheid, bereikbaarheid, betaalbaarheid & kwaliteit van zorg, ook i.r.t. arbeidsmarkt krapte
7.	Diversificatie van de economie & multimodale mobiliteit voor woon- werk afstanden				